

VILÁG- TÖRTÉNET

A BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KUTATÓKÖZPONT
TÖRTÉNETTUDOMÁNYI INTÉZETÉNEK FOLYÓIRATA

- **MURBER IBOLYA**
AZ OSZTRÁK–MAGYAR HATÁRVITA GAZDASÁGI ASPEKTUSAI
AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ UTÁN
- **NAGY ADRIENN**
FEKETE ÉJSZAKÁBAN AZ ÉJSZAKA FEKETÉZŐI
- **KALOCSAI PÉTER**
A NYUGAT-MAGYARORSZÁGI KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZAT VÁLTOZÁSAI
A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS KÖVETKEZTÉBEN
- **JANKÓ FERENC**
CSIKÓHAL ÉS DARÁZSDERÉK
- **TÖRŐ LÁSZLÓ DÁVID**
HATÁRVÁROS EGY VITATOTT HOVATARTOZÁSÚ TÉRSÉGBEN
- **TÓTH IMRE**
MÍTOSZ ÉS VALÓSÁG
- **SZEMLE**
HORVÁTH N. ZSOLT, RÉVÉSZ TAMÁS, SZABÓ BÁLINT ÍRÁSAI

VILÁGTÖRTÉNET
A Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetének folyóirata

Szerkesztők
Skorka Renáta (főszerkesztő)
Bíró László, Martí Tibor, Vámos Péter
(szerkesztők)

Szerkesztőbizottság
Glatz Ferenc (elnök), Borhi László, Erdődy Gábor,
Fischer Ferenc, Fodor Pál, Klaniczay Gábor,
Majoros István, Mihalik Béla Vilmos,
Pók Attila, Poór János

12. (44.) évfolyam 2022. 2.

TARTALOM

Egy határváltozás dimenziói. Az osztrák–magyar határvidék száz évvel ezelőtt (Murber Ibolya)	175
<i>Tanulmányok</i>	
Székely Tamás: Vihar előtti csend? Nyugat-Magyarország a dualizmus korában	185
Murber Ibolya: Az osztrák–magyar határvíta gazdasági aspektusai az első világháború után	207
Nagy Adrienn: Fekete éjszakában az éjszaka feketézői. Csempészek mindennapjai a nyugati határsávbán, 1918–1922	225
Kalocsai Péter: A nyugat-magyarországi közlekedési hálózat változásai a trianoni békeszerződés következtében	241
Bakó Balázs: A trianoni béke hatása a katolikus egyházkormányzatra a Nyugat-Dunántúlon	269
Agg Richárd: A korabeli magyar sajtó érvei Nyugat-Magyarország megtartása mellett	285
Jankó Ferenc: Csikóhal és darázsderék. Burgenland térképezett földrajza	301
Törő László Dávid: Határváros egy vitatott hovatartozású térségben. Történeti viták Sopron múltjáról a két világháború között	325
Tóth Imre: Mítosz és valóság. Sopron hűsége a 20. századi (emlékezet)politikában	345
<i>Szemle</i>	
Hétköznapiak a határviták árnyékában (Horváth N. Zsolt)	361
Új határ az Alpoknál (Révész Tamás)	364
Megalkotni és megismerni. Burgenland földrajzának kezdetei (Szabó Bálint)	367

Jelen számunkat Murber Ibolya szerkesztette

A korabeli magyar sajtó érvei Nyugat-Magyarország megtartása mellett

A történelmi Magyarország nyugati határvidéke – Vas, Sopron, Moson és Pozsony vármegyék német többségű területei – nem alkotott önálló történelmi-földrajzi régiót az első világháború előtt. 1918 novemberében Ausztria hivatalosan bejelentette igényét erre a területre. Jóllehet az 1919. szeptemberi osztrák békeszerződés rögzítette az osztrák–magyar határ új vonalát, a korabeli magyar sajtóban egészen a terület tényleges átadásáig nem jelent meg pontosan, hogy mekkora részt kívánt az Osztrák Köztársaság saját területéhez csatolni. Valójában jóval kisebb területről volt szó, mint azt a magyar újságolvasók a cikkekből sejtették.

A „nyugatmagyarországi vármegyék” kifejezés használatával gyakran azt a látszatot keltették, mintha Ausztria a nyugati vármegyék egészére igényt tartott volna. A követelések az említett megyék területének kétötödét érintették,¹ és azok is jelentősen módosultak, csökkentek a végső határrendezésig. Pozsony vármegye területeit Csehszlovákia 1919 elején megszállta, így Ausztria már az eredetileg tervbe vett négy vármegye helyett csak három vármegye nyugati sávjára tarthatott igényt. Az osztrák békeszerződés tovább szűkítette a későbbi Burgenland tartományt, mivel néhány települést – amelyre az eredeti elképzelések szerint az osztrákok igényt tartottak –, így például Szentgotthárdot és Kőszegét, Magyarországnak ítélték. Az 1921. decemberi soproni népszavazás eredményeképp Sopron és a vonzáskörzetében lévő nyolc falu szintén Magyarországon maradt. Végül a nemzetközi határmegállapító bizottság 1922-es tevékenysége alapján tíz Vas vármegyei település Magyarországhoz, míg három Fertő tó menti falu Ausztriához került. Magyarország szempontjából mindez körülbelül 4000 négyzetkilométer területi veszteséget jelentett, és az összes elcsatolt terület 1,5 százalékát tette ki.² A területen élő lakosság közel háromnegyede német anyanyelvű volt, magyar anyanyelvűnek mindössze mintegy tíz százalék vallotta magát.³

Jelen tanulmány az 1918 novembere és 1921 decembere közötti magyar nyelvű sajtó Nyugat-Magyarország megtartásával kapcsolatos érvelését vizsgálja, két országos terjesztésű, de eltérő világnézetű napilap, a polgári-konzervatív *Pesti Napló* és a szociáldemokrata *Népszava* cikkeit elemzi. A vizsgált időszakban mind-

* A szerző az Olcsai-Kiss Zoltán Általános Iskola tanára (9900 Körömend, Thököly Imre utca 31.).

1 Romsics, 2020. 124.

2 Murber, 2021a 2.

3 Az 1920. évi népszámlálás, 39.

végig fennállt a sajtó korlátozásának lehetősége. Az első világháború kitörésével érvénybe lépett a hadicenzúra és a kivételes sajtórendészeti ellenőrzés. Annak ellenére, hogy Károlyi Mihály kormánya már 1918 novemberében rendelkezett a sajtószabadság helyreállításáról (1918. évi 2. néptörvény), majd a korlátozást egy miniszterelnöki rendelet 1921 decemberében hatályon kívül helyezte (10.521/1921. M. E.), a konszolidálódó ellenforradalmi rendszerben továbbra is szűk maradt a szerkesztőségek mozgásteré.⁴ A sajtóéletet jellemző átalakulások a vizsgált napilapokat sem kerülték el. 1919. május 14-től a Tanácsköztársaság bukásáig a *Pesti Napló* nem jelent meg, és 1919. szeptember 28-ig csak a *Budapesti Közlöny* juthatott el az újságírókhoz.⁵ A *Népszavát* 1919 őszétől vetették alá szigorúbb restrikciónak, szerkesztői, Somogyi Béla és Bacsó Béla a fehérterror áldozatai lettek. A *Pesti Napló* a jobboldali-konzervatív kurzus kezdetén került Miklós Andor kezébe és vált kormánypárti lappá.⁶

A korabeli sajtóban megjelent híreket számos, Burgenland tartomány létrejöttével foglalkozó munka feldolgozta, a történészek elsősorban politika- és diplomáciatörténeti szempontból elemezték azokat.⁷ Újabban, az utóbbi évtizedekben a határmegállapítás folyamata,⁸ a határon túlnyúló gazdasági összefonódások, a csempészet,⁹ a paramilitáris tevékenység,¹⁰ a regionális identitás kérdése¹¹ is vizsgálódás tárgyát képezi. A közelmúltban újabb összefoglaló monográfiák is született a témában.¹²

Jelen tanulmány elsősorban a korabeli közéleti diskurzus rekonstruálására tesz kísérletet a sajtó elemzése által. Ennek érdekében öt kategóriát különít el a napilapok Nyugat-Magyarországgal kapcsolatos cikkeiben megjelent érveket csoportosítva, valamint azok változásait is nyomon követi. Az elemzésekben különös hangsúlyt kap a két sajtóorgánium írásainak összehasonlítása, a hasonlóságok és az eltérések hátterének bemutatása is. Az egyes vélemények, állásfoglalások nem különállóan, hanem gyakran egymással összefüggésben, egy időben jelentek meg. Az alábbi kategóriák főbb jellemzői és összefüggései adják a jelen munka vázát és az elemzés alapegységeit:

4 A lapindítást miniszterelnöki engedélyhez kötötték, a belügyminiszter pedig betilthatta azok megjelenését. Buzinkay, 2016. 330.

5 Uo. 325–327.

6 Uo. 292–293.

7 A nyugat-magyarországi kérdéssel foglalkozó korábbi politikatörténeti munkák: Soós, 1962, 1971; Ormos, 1990; Zsiga, 1991; Botlik, 2008.

8 Suba, 1996.

9 Bővebben: Nagy, 2019, 2022.

10 Fogarassy, 1993, 1994.

11 Haslinger, 2000; Jankó, 2021.

12 Tóth, 2020; Murber, 2021a, 2021b; Ujváry, 2021.

1. A sajtóban leggyakrabban a nemzetek önrendelkezési jogára hivatkoztak a terület megszerzése, illetve megtartása érdekében. Habár a fogalom értelmezésében számos bizonytalanság adódott,¹³ a magyar és az osztrák fél egyaránt erre az érvre alapozta területi igényét.
2. A gazdasági természetű érvek közé a terület gazdasági adottságaival kapcsolatos információk és beszámolók kerültek.
3. Az ideológiai színezetű propaganda-retorika Ausztriát először az imperializmus vádjával, majd a magyar Tanácsköztársaság után bolsevik-kommunista jelzővel illette. Ebben a vonatkozásban látható leginkább a változó politikai rezsimok érvrendszerének formálódása, átalakulása.
4. A magyarság történelmi összetartozását hangoztató írások legtöbbször a történelmi Magyar Királyság területi integritása elve alapján álltak, ennek megfelelően interpretálták a magyar történelem különböző korszakait. Idővel a nemzeti összetartozást kifejező szimbolikus politizálás is egyre nagyobb teret kapott.
5. Az osztrák propagandatevékenységet leleplező cikkek mindvégig jelen voltak a magyar sajtóban. Jellemzően más érvekkel együtt, nem önmagukban jelentek meg, azonban soha nem váltak meghatározó elemmé.

Hivatkozás a nemzetek önrendelkezési jogára

Azt követően, hogy Woodrow Wilson amerikai elnök 1918 januárjában kihirdette 14 pontját, a nemzetek önrendelkezésének gondolata kulcsfogalomnak számított a világháború utáni rendezésben. Az Egyesült Államok 1919 folyamán visszavonult az európai történések alakításától, részben emiatt ez a kezdetben sokra becsült rendezőelv csupán csekély mértékben befolyásolta az új államhatárok kialakítását.¹⁴ A sajtóban azonban szinte mindvégig – a Tanácsköztársaság kivételével – a wilsoni gondolat határozta meg a békével kapcsolatos elvárásokat, így a nyugat-magyarországi közbeszédet is alakította. A helyzet ellentmondásosságára mutat, hogy 1918 novemberében az osztrák nemzetgyűlés az önrendelkezésre hivatkozva igényelte a nyugati magyar vármegyék többségében német nyelvű részeit, ugyanakkor a magyar fél is ezen elvre helyezkedve érvelt a terület megtartása mellett. Valójában a helyi lakosságnak csekély lehetősége volt véleménye kinyilvánítására: mindösszesen az 1921. decemberi, Sopron környéki népszavazás és a határmegállapító bizottság 1922. évi helyszíni felmérései alkalmával kérték ki a helyiek véleményét.¹⁵

A Tanácsköztársaság kikiáltása előtti hónapokban a magyar sajtó cikkei is támogatták egy német autonómia létrehozását, többnyire az osztrák területi aspirációk megakadályozása érdekében. A szociáldemokrata *Népszava* éles kritikával

13 Murber, 2021b 13–15.

14 Murber, 2018. 1301–1303.

15 Murber, 2021a 14.

illette a háború előtti restriktív nemzetiségi politikát,¹⁶ amelynek meghaladását az önálló nemzetiségi kerületek felállításában látta,¹⁷ ami egybeesett Jászi Oszkár nemzetiségi miniszter politikájával. A magyarországi német autonómiát biztosító 1919. évi VI. néptörvényt a lapok hasonló módon jellemezték, a kerületi rendszertől várták a nyugat-magyarországi kérdés megoldását. Ez utóbbi álláspontot a *Népszava* fejtette ki részletesebben. Összefüggésbe hozta a kisebbségek érdekvédelmének hatékonyságát a magyar területi integritás fenntartásával.¹⁸ A *Pesti Napló* ugyanakkor beszámolt a német többségű községek elszakadási törekvéseiről is, ami mögött főleg gazdasági mozgatórugókat és osztrák oldalról finanszírozott propagandát látott.¹⁹

A kommün hónapjaiban a *Népszavában* olvasható ideológiai érvelés a meghatározó felfogás, az önrendelkezés fogalmát is újraértelmezték. Az 1919 júliusában nyilvánosságra kerülő osztrák békefeltételek már tartalmazták a tradicionális Lajta-határ módosítására vonatkozó bécsi igényt, ami a magyar politikát az addigi érvei átgondolására készítette. A bolsevik narratíva válasza a „proletár” és a „burzsoá” önrendelkezés szétválasztása volt. Előbbiből egy osztrák tanácsköztársaság kikiáltásának szükségességét vezették le, ami – a bolsevik világforradalom logikájából fakadóan – megszüntetné a területi hovatartozás problémáját is. Ebben az értelmezésben a „burzsoá” önrendelkezés az osztrák imperializmust, Bécs területi igényét jelentette.²⁰

Egy esetleges referendum gondolatáról 1919 őszétől írtak a magyar napilapok, miután az osztrák békeszerződés Ausztriának népszavazás nélkül ítélte a későbbi Burgenlandot. Ekkor már a *Pesti Napló* mutatott lényegesen nagyobb aktivitást a kérdésben, és a nemzeti önrendelkezést állította érvelése középpontjába, immár nem a korábban hangoztatott területi integritásra, hanem a vitatott területen tartandó népszavazásra helyezve a hangsúlyt. (A *Népszavát* a korábbi hónapokban játszott szerepe miatt lényegesen erősebben korlátozták.) Narratívája szerint a trianoni békeszerződés alapvetően az önrendelkezési elv megsértésén alapult,²¹ ez a felfogás 1921 végéig a cikkek mondanivalójának része maradt. A népszavazás követelése – noha szórványosan felbukkantak a referendumellenes írások is – egé-

16 A német kérdés. In: *Népszava*, 1918. december 5. 2.

17 „...az elszakadásra irányuló mozgalom elintézettnek tekinthető.” A magyarországi németiség autonómiája. In: *Népszava*, 1919. január 28. 5.

18 A német nemzet... In: *Népszava*, 1919. január 31. 1–2.

19 Dobálják a pénzt az osztrák agitátorok. Idegen autók Nyugatmagyarország községeiben – Kik ütnek nagy lármát a „Los von Ungarn-nal”. In: *Pesti Napló*, 1919. március 20. 5.

20 „...hangsúlyozzuk: a népek önrendelkező joga a burzsoázia önrendelkező jogát leplezi. Mi pedig csak a proletárság önrendelkező jogát ismerjük el. (...) a nyugatmagyarországi kérdés abban a pillanatban szűnik meg, amikor Német-Ausztria is tanácsköztársaság lesz. A proletárság számára nincs országhatár.” Halálós ítélet. In: *Népszava*, 1919. július 23. 1–2.

21 „...Az igazság azonban igazság marad. Népek sorsáról senki más nem rendelkezhet, mint maguk a népek. Minden más rendelkezés természeténél és lényegénél fogva csak átmeneti és ideiglenes lehet. A békekonferencia most nem kívánta meghallgatni azokat a népeket, amelyeket Magyarországtól elszakítanak. De ezeket a népeket senki se akadályozhatja meg abban, hogy mégis hallassák a szavukat és végeredményében Magyarország sorsát véglegesen ezek fogják rendezni...” „A népek és nem a betűk döntenek.” In: *Pesti Napló*, 1920. május 7. 2.

szen 1921 őszeig általános volt a lapokban, annak jogszerűségét külföldi példákkal, például a klagenfurti népszavazással,²² igyekeztek alátámasztani. 1921 ősztől a térségben jelen lévő paramilitáris alakulatok tevékenységét is a helyi lakosság ellenállásaként, azaz egyfajta önrendelkezésésként jellemezték. A valóságban azonban a helyi lakosság félkatonai aktivitása egyáltalán nem volt jelentős mértékű. A sajtóban az önrendelkezés témaköre gyakoriságában kiemelkedett a többi érv közül, azonban az önrendelkezés kis szerepet játszott az osztrák–magyar államhatár kialakítása során.

Gazdasági érvek

A gazdasági természetű érvek az önrendelkezéshez képest másodlagos szerepet kaptak a lapok hasábjain. Az osztrák–magyar határ kialakításában viszont lényeges szempontot képviseltek a gazdasági érdekek. A határ menti lakosság magatartását intenzívebben befolyásolták a gazdasági kapcsolataik, összefonódásai, mint a nemzeti-nacionalista megfontolások,²³ bár erről a tényről a lapok nem szóltak. Az első világháborút megelőző évtizedekben a lakosság területi mobilitását elsősorban a gazdasági motivációk és tényezők befolyásolták. Az osztrák városok felvevőpiacot biztosítottak a magyar agrártermékeknek, a relatíve sűrű közút- és vasúthálózat pedig elősegítette a határvidék gazdaságának intenzív fejlődését.²⁴

A magyar állam 1914-től erőteljesen korlátozta az Ausztriába irányuló forgalmat,²⁵ ami a csempészet felvirágzását eredményezte. A Monarchia két vesztes utódállamának, Ausztriának és Magyarországnak egyaránt égető kérdés volt a gazdasági kapcsolatok mielőbbi rendezése, ezért a területi kérdésben jelentkező ellentétek már a kezdetektől fogva háttérbe szorultak.²⁶ A háború lezárását követő gazdasági tárgyalásokon Ausztria nem volt hajlandó a felkínált gazdasági engedményeket a területi kérdéssel összekötni, amit a *Pesti Napló* „a győző elvakult akarataként” értékelte.²⁷ A gazdasági érvek fontosságát jelzi, hogy Magyarország 1921 augusztusában hivatalosan azt jegyezte meg az átadandó terület kiürítésével kapcsolatban, hogy az ott lévő állami javak kárpótlása még rendezetlen kérdés,²⁸ amiről a napisajtó is beszámolt.

22 Ez esetben azt hangsúlyozták, hogy a nemzeti hovatartozás nem hozta magával automatikusan a csatlakozási szándékot (hiszen a szlovén többségű terület az Ausztriához tartozás mellett döntött). Külföld. In: *Népszava*, 1920. december 23. 3.

23 A 20. század elejére még nem alakult ki a térség lakóinak nemzeti identitása, inkább a helyi, lokális azonoságtudat, egyfajta prenacionális lokálpatriotizmus volt meghatározó. Tóth, 2008. 101.

24 Kalocsai, 2020. 216–221.

25 Nagy, 2019. 173–174.

26 Károlyi Mihály magyar államfő és Karl Renner osztrák kancellár 1919. március 23-án személyesen egyeztetett volna a két ország gazdasági-politikai kapcsolatairól, azonban a Tanácsköztársaság kikiáltása megakadályozta az egyezkedéseket. Hatos, 2018. 296.

27 Renner úr válasza. In: *Pesti Napló*, 1920. február 21. 1.

28 MNL OL W12 K27 Minisztertanácsi jegyzőkönyv, 1921. augusztus 28.

Amikor Ausztria 1918. novemberben bejelentette területigényét, a német-ség önrendelkezése mellett az ország élelmiszer-ellátási nehézségeivel is érvelt.²⁹ Az Osztrák Köztársaság életképtelenségének (*Lebensunfähigkeit*) hangoztatásával a Karl Renner kancellár vezette béke delegáció hatékonyan lobbizott Párizsban is. Nyugat-Magyarország valóban nélkülözhetetlen szerepet játszott a császárváros háború alatti élelmezésében, de az ezt biztosító szállítmányok nemcsak Nyugat-Magyarországról, hanem az egész Dunántúlról érkeztek.³⁰ Az élelmiszer-szállítás kérdésével a *Pesti Napló* is intenzíven foglalkozott. Beszámolt a lakosság panaszairól az osztrák piacok elérhetetlensége miatt, amivel – ha nem is tudatosan – áttételesen alátámasztotta az osztrák argumentáció jogosságát.³¹ Ugyanakkor egy másik cikkben – elismerve Bécs élelmiszerszer-ellátásának fontosságát – hozzáteszik: nem értik, „hogya Bécs miért ne tudna gabonát és lisztet vásárolni Vasme gyében, ha az Magyarországhoz tartozik. Élelmezési szempontokból talán mégsem lehet elragadni az ország egy jó részét...”³²

A Tanácsköztársaság alatt sem Ausztria, sem Magyarország nem nélkülözhetette az intenzív gazdasági kapcsolatokat – előbbi az élelmiszer-szállítmányok tekintetében, utóbbi a fegyverkereskedelemben volt érdekelt. A budapesti kormány az élelmiszer exportját betiltotta, a csempészet azonban továbbra is virágzott, valamint élénk tárgyalások folytak a korábbi kereskedelmi kapcsolatok felélesztéséről.³³ A napilapokban ezekről az újságolvasók csak elvétve, szűkszavú közleményekből értesültek, elsősorban a nemzeti önrendelkezéshez hasonlóan ideológiailag meghatározott értelmezésben: Nyugat-Magyarország elcsatolása mögött burzsoá-kapitalista mozgalmat feltételeztek, amelynek ellehetetlenítését célozták a gazdasági tárgyalások.³⁴

A csempészet a hatóságok számára egyre kezelhetlenebbé vált, sőt a Tanácsköztársaság helyi képviselői is részt vettek benne.³⁵ A Tanácsköztársaság alatt jóval aktívabb *Népszava* statisztikai adatokkal igazolta a terület gabonabőségét, ezáltal nélkülözhetetlenségét a magyar állam számára.³⁶ Ez annál is furcsább és meglepőbb, mert a Tanácsköztársaság után a magyar fél mindvégig azzal érvelt, hogy az Ausztria által igényelt területen nem lehet elegendő élelmiszert termelni.

29 Murber, 2018. 1295.

30 Murber, 2019. 189.

31 Az osztrákok nem akarják megszállni a négy nyugatmagyarországi megyét. A békekonferenciára bízzák a döntést. In: *Pesti Napló*, 1918. november 19. 9.

32 Francia és angol csapatok jönnek Budapestre. In: *Pesti Napló*, 1918. november 19. 1.

33 Murber, 2021a 47.

34 „A közellátási népbiztosság ezenkívül szélesebb alapon is tárgyalásokat folytat a nyugatmagyarországi megyék és Német-Ausztria között a csereforgalom újra való megkezdése ügyében. (...) Ezekkel a tényekkel a tanácskormány nemcsak Magyarország és a szomszédos országok proletariátusának szolidaritását kívánja táplálni, de reméli azt is, hogy ily módon a Német-Ausztriába kiinduló és a nyugatmagyarországi megyékben sovinszta burzsoá elemek által szított elszakadási mozgalomnak, amelynek legfőbb érve az élelmiszer hiánya, a barátságos szomszédi viszony fen[n]tartása érdekében a német-osztrák kormány is gátat fog vetni.” Megindul a csereforgalom Bécs és Nyugatmagyarország között. In: *Pesti Napló*, 1919. április 23. 5.

35 Murber, 2021a 46.

36 Magyar hazaffyak Ausztriába vágyódása. In: *Népszava*, 1919. május 16. 1–2.

1919 őszétől a magyar újságok átvették az „osztrák életképtelenség” koncepciót, mindezt azonban Magyarországra és a vitatott területre vonatkoztatva. Érvelésük szerint a határvidék még az önellátásra sem alkalmas, így Ausztria számára Burgenland csatlakozása csupán további terhet jelentene.³⁷ Ebből az alapvetésből kiindulva egészen 1921 végéig a határvidék további gazdasági hanyatlását vizionálták.

1919 őszétől látványos különbség rajzolódott ki a napilapok gazdasági szempontú érvelésében. A *Pesti Napló* jóval részletesebben járta körül a nyugat-magyarországi gazdasági problémákat. Az ipar további leépülésével számolt,³⁸ Sopron mint ipari központ agóniájával,³⁹ a bankszektor összeomlásával,⁴⁰ valamint az alapvetően mezőgazdasági térség visszafejlődésével. Ugyanakkor a valóság azt mutatta, hogy a gazdasági élet helyi szereplői igyekeztek alkalmazkodni a változó körülményekhez. A vámköltségekkel való takarékoskodás érdekében már 1921 elején rengeteg bort szállítottak a határ osztrák oldalára.⁴¹ A szociáldemokrata pártlapban jóval kevesebb gazdasági érvelést sorakoztattak fel a terület megtartása érdekében, a *Népszava* a munkások érdekvédelmére hivatkozva állt ki a területi integritás mellett: aláhúzva, hogy „a megcsonkítás után meghagyott Magyarország munkásságára is kárt jelentene egy olyan ipari területnek és városi kultúrközpontnak, valamint ipari nyersanyagokat szolgáltató vidéknek elvesztése, mint Sopron város és a brennbergi bányaterület. (...) a magyar munkásmozgalom erejét is gyöngítené a Sopron és környékbeli munkásság elszakadása...”⁴²

Megállapítható, hogy a gazdasági szempontok érvényesülése jelentős hatást gyakorolt az osztrák–magyar határvita kimenetelére, ennek ellenére a sajtóban való megjelenése korlátozott volt. Bizonyos témák hangsúlyos módon jelentek meg, például a terület önellátásra való képessége vagy éppen alkalmatlansága, míg más kérdéseket szinte teljesen elhallgattak, mint a csempészet és a gazdasági kapcsolatok jelentősége.

37 A nyugatmagyarországi kérdés. A magyar kormány álláspontja a német, osztrák visszautasítással szemben. In: *Népszava*, 1920. február 20. 5.

38 „Halálos csapás a magyar iparra.” In: *Pesti Napló*, 1920. április 4. 18.

39 Sopron „az agrár Magyarországon igen fontos ipari és kereskedelmi gócpont, viszont Ausztriához csatlakozva Bécstől minden jelentőség nélküli elővárosává fog visszafejlődni. (...) Magyarországtól elzárva, elveszíti iparvállalatai gyártmányainak a magyar területen való könnyű értékesítési és a magyar mezőgazdasági cikkek akadálytalan beszerzési lehetőségeit. A visszafejlődés előjeleit már most látjuk...” Sopron. In: *Pesti Napló*, 1921. augusztus 20. 10.

40 Hogy játsszák ki az osztrákok a magyar részvényeseket? Egy soproni bank tőkeemelésének története – Az osztrák tőke terjeszkedése Nyugatmagyarországon – Sopron gazdasági válság előtt. In: *Pesti Napló*, 1921. január 9. 2.

41 Az osztrák korona lecsúszása árt a borüzletnek. In: *Pesti Napló*, 1921. január 18. 5.

42 A soproni népszavazás. A magyarországi szociáldemokrata párt választmányának állásfoglalása a népszavazás kérdésében In: *Népszava*, 1921. december 10. 1.

Ideológiai érvelés

A sajtó Nyugat-Magyarországot érintő cikkeiben az ideológiai érvek mutatták a legváltozatosabb képet. Ennek legfőbb oka a magyar politika viharos változásaiban rejlett, amelyek magától értetődően a nyomtatott sajtót sem hagyták érintetlenül. A polgári-baloldali, majd kommunista, végül keresztény-konzervatív kormányok egyaránt éltek a sajtó korlátozásának lehetőségeivel. Az ideológiai-propagandisztikus érvek tekintetében a Tanácsköztársaság bukása jelentette a legnagyobb törésvonalat, mivel a korábbihoz képest teljesen ellentétes felfogás alakította a magyar közbeszédet és a magyar sajtó híradását.

Az első világháborút követően a nemzeti önrendelkezés és a bolsevizmus terjedésének gondolata nagymértékben befolyásolta a közvéleményt.⁴³ Előbbi esetében már 1919-ben világos volt, hogy korántsem képes beváltani a hozzá fűzött reményeket, ennek ellenére továbbra is egyik fő témája maradt a napilapok érvelésének. Változás csupán a tartalomban mutatkozott, először a német autonómia biztosítására, majd a népszavazás kérdésére fókuszálva. A kommunizmus ideológiáját önmagában is eltérő módon értelmezték a magyar politikai fordulatok idején, ami a szomszédos Ausztriával való viszonyra, így áttételesen a területátadással kapcsolatos narratívákra is hatott.

A nyugat-magyarországi kérdéssel kapcsolatos ideológiai érvelést alapvetően befolyásolta a mindenkori hatalmi berendezkedés. 1918 késő őszen a szociáldemokrata *Népszava* a vélelmezett osztrák imperialista, azaz jogtalan és kizsákmányoló területszerző törekvésekből vezette le a Burgenlandra vonatkozó területi igényt, amellyel szemben a baloldali politika eredményesen lépett fel. Ezzel figyelmen kívül hagyta, elhallgatta azt a tényt, hogy az osztrák kormánykoalíció vezető tisztségeit (kancellár, külügyminiszter) szociáldemokraták töltötték be. Az osztrák imperializmussal való szembenállást a német ajkú lakosság jogbiztonságával is összefüggésbe hozta a baloldali lap. A nyelvi-etnikai kötelelékeknek nem tulajdonított olyan fontos szerepet, mint a magyar államiság iránti hűségnek.⁴⁴ Ily módon a vezető baloldali lap sem tért el a fő nemzeti narratívától, amely a területi integritást hangoztatta. 1919 márciusától az osztrák burzsoá-imperializmus elleni küzdelem vált minden, Nyugat-Magyarország megtartásával kapcsolatos érvelés alaptézisévé. Az osztrák imperializmussal szembeni állásfoglalás határozta meg az érvelést, ez alapján értelmezték át a nemzeti önrendelkezés fogalmát is, valamint ebben a szemléletben tudósítottak a helyi népgyűlésekről és megmozdulásokról is. Bécs feltételezett annexió igényeivel magyarázták a „leleplezett” összeesküvéseket, az Ausztriában végrehajtott puccskísérleteket⁴⁵ és a kommunistaellenes propagandát

43 Mindezekről bővebben lásd: Murber, 2021a 26–31.

44 Az egyedüli nemzetköziség. In: *Népszava*, 1918. november 22. 1.

45 Hogyan történt a bécsi ellenforradalmi kísérlet. Kormányalakítási és felkelési terv Nyugat-Magyarországon. In: *Pesti Napló*, 1919. május 9. 2.

is.⁴⁶ A valóságban azonban Ausztria nem lett volna képes katonailag birtokba venni az általa igényelt területet, és ezt a tényt mindvégig nyilvánosságra is hozta.⁴⁷

1919 októberétől 180 fokos fordulatot vett az ideológiai érvelés, amit a *Pesti Napló* képviselt. A *Népszava* teljes mértékben tartózkodott a vélt vagy valós ideológiai ellentétek megjelenítésétől. Az ellenforradalmi rendszer koncepciójába illeszkedett az osztrák bolsevizmussal és annak forradalmi törekvéseivel való riogtatás, s ez vált 1921 decemberéig a közéleti diskurzus meghatározó elemévé. Ezen még az sem változtatott, hogy az 1920. őszi választások után az osztrák szociáldemokraták kiváltak a kormánykoalícióból, és egy keresztényszocialista többségű kormány vezette Ausztriát.⁴⁸ A magyar kormány ettől kezdve ellenségképet kreált a „Vörös Bécsből” is.⁴⁹ Kiemelt szerepet kapott a Bécsbe menekült osztrák és magyar kommunista agitátorok elleni jogos fellépés – mivel ők a lakosság köreiben félelmet keltettek⁵⁰ –, illetve a „kommunizmus szakadéka felett imbolygó Bécs”⁵¹ testesítette meg a fő ellenséget. Burgenland kérdése a Tanácsköztársaság alatt kompromittálódott népbiztosok pere idején ismét jelentős szerepet kapott.⁵²

Az ideológiai érvek tekintetében határozottan különböztek a napilapok állásfoglalásai, aminek hátterében a világnézeti különbségeken túl a változó politikai rendszerekhez való alkalmazkodás is meghúzódott. Míg a *Népszava* Nyugat-Magyarország megtartása érdekében a polgári koalíciós időszak és a Tanácsköztársaság hónapjaiban imperializmusellenes, a *Pesti Napló* az ellenforradalmi rendszer idején kommunistaellenes érveket alkalmazott. Ugyanakkor egyik napilap sem vette figyelembe az osztrák belpolitikai környezet átalakulását. A magyar sajtó kommunikációja így nem tükrözte a magyar és az osztrák politikai vezetés közötti valós világnézeti különbségeket.

Történelmi érvek

A Nagy-Magyarország népeinek összetartozását, annak szimbólumait és történelmi hátterét felvonultató írások a többi érvkategóriához képest meglehetősen későn jelentek meg. 1918 utolsó hónapjaiban, a világháborút követő bizonytalanság időszakában csak elvétve fordultak elő olyan írások, amelyek az osztrák igényeket új-

46 „E sajtókampány célja persze (...) az, hogy Német-Ausztriát rábírja, hogy valamilyen ürügy alatt beleavatkozzék belső ügyeinkbe.” A német-ausztriai sajtó uszítása a szovjetköztársaság ellen. In: *Pesti Napló*, 1919. május 14. 6.

47 Murber, 2019. 195–196.

48 Murber, 2018. 1298.

49 Murber, 2021a 15.

50 Késik az entente döntése Nyugatmagyarország sorsáról. Az első zóna lakossága visszakéri a magyar csendőroket. In: *Pesti Napló*, 1921. szeptember 1. 2.

51 Sopron 14-én, a környék 16-án szavaz. Ausztria fenyegetődzik, hogy visszalép a népszavazástól. In: *Pesti Napló*, 1921. december 10. 2.

52 A népbiztosok ügyének tárgyalása. A tárgyalás negyedik napja. In: *Népszava*, 1920. július 10. 1–2.

szerűnek nevezik.⁵³ Pedig már 1848-ban is felmerült,⁵⁴ a 20. század elején újra, több alkalommal is szóba került Bécsben, hogy a nyugati magyar határvidéket – elsősorban gazdasági megfontolásokból – érdemes lenne az osztrák birodalom-részhez csatolni. Azonban ezek a felvetések akkor még nem váltottak ki nagy visszhangot.⁵⁵ A *Pesti Napló* eleinte részletesen közölte az osztrákok álláspontját, amely a hienc népcsoportra és a Karoling-kori bitteni határgrófságra vezette vissza a terület iránti igényt.⁵⁶

A „burzsoá, kizsákmányoló” rendszerrel nyílt szakítást hirdető tanácskormány egyáltalán nem használt történelmi érveket a nyugat-magyarországi terület megtartása érdekében. 1919 őszétől azonban a nemzeti szimbólumokkal való érvelés egyre meghatározóbbá vált. Eleinte az évezredes múlttal rendelkező magyar államiság megővésének eszméjét Nyugat-Magyarországra is kiterjesztették. A *Pesti Napló*-ban a trianoni békeszerződés aláírását követően további témákkal bővült a kérdéskör. A kormányközeli lap részletesen beszámolt arról az irredenta szoborcsoportról, amely a békeszerződéssel elcsatolt országrészeket szimbolizálta,⁵⁷ és vitatta a Nyugat-Magyarországot ábrázoló alkotás létjogosultságát, tekintve hogy ez az országrész még magyar közigazgatás alatt állt. A beszámolók szerint a kormány képviselői nem is kívántak⁵⁸ a budapesti Szabadság téren felállított szobor 1921. januári leleplezésén részt venni.⁵⁹ További osztrákellenes cikkekben hangsúlyozták a bécsi múzeumokban lévő magyar műkincsek visszaszerzésének fontosságát.⁶⁰

A magyarság kulturális fölényének hangoztatása már 1919 végén megjelent Apponyi Albert egyik nyilatkozatában,⁶¹ de a Nyugat-Magyarország megtartását szolgáló diskurzusba csupán 1920–1921 fordulójától épült be. Ekkor Sopron mint kulturális és oktatási központ jövőjéről jelent meg egy baljóslatú tudósítás.⁶² Az „iskolák városa”, amennyiben Ausztria fennhatósága alá kerülne – érvelt a *Pesti Napló* –, elveszítené azt a kulcsfontosságú szerepét, amelyet a magyar állami kereteken belül, különösen a Nyugat-Dunántúlon betölt. Az egyházi iskolák megszűnésével, a kultu-

53 Jászi az osztrákok követeléséről. In: *Pesti Napló*, 1918. november 20. 3.

54 Ekkor Franz Stadion osztrák belügyminiszter vetette fel, hogy a Magyar Királyság nyugati határvidékét célszerű lenne az osztrák birodalomrészhez csatolni, elsősorban a terület gazdasági kötődése miatt. Az 1848–1849-es szabadságharc eseményei, majd a katonai közigazgatás miatt a tervek asztalfiókban maradtak. Tóth, 2006. 38.

55 Murber, 2019. 186–187.

56 Az osztrákok nem akarják megszállni a négy nyugatmagyarországi megyét. A békekonferenciára bízzák a döntést. In: *Pesti Napló*, 1918. november 19. 9.

57 Az elszakított országrészek szobrai. In: *Pesti Napló*, 1920. augusztus 13. 4.

58 Az elszakított részek szobrainak... In: *Pesti Napló*, 1921. január 15. 1.

59 Az irredenta-szobrok leleplezése. In: *Pesti Napló*, 1921. január 18. 4.

60 Hazahozzák Bécsből nemzeti kincseinket. A magyar bizottság most végzi a leltározást – Cholnoky Jenő nyilatkozata a bécsi kincsek sorsáról, a békeelőkészítés munkájáról és Erdélyről. In: *Pesti Napló*, 1920. október 23. 2.

61 „És most az ántánt egész sor olyan államot alkotott, amelyekben nemzeti kisebbségeknek kulturális szempontból náluknál magasabban álló népek fölött kellene uralkodniok.” Megszűnt a pragmatica sanctio érvénye. In: *Népszava*, 1919. november 29. 2.

62 Megérkezett Sopronba is az entente jegyzéke. Retteg az elszakítástól az „iskolák városa”. In: *Pesti Napló*, 1921. január 8. 2.

rális intézmények sorvadásnak indulásával a hajdan virágzó, „nagy kultúrájú Sopronból kis rusztikus vidéki város lenne” Bécs előterében, vizionálta a lap.

A trianoni békeszerződés érvénybe lépésének közeledtével a közelmúlt is átértelmeződött. A sajtó retorikájában felerősödött a magyarság áldozati szerepének, elszigeteltségének hangsúlyozása. A kor neves írója, színingazgatója, Rákosi Jenő egy felszólalásában a Monarchia nemzetiségeivel vívott háborúként értelmezte a közös államiség utolsó évtizedeit, abban három szakaszt elkülönítve. A „toll háborújának” szakasza a nemzetiségek hatékony külföldi agitációját jelentette, aminek eredményeként a nagyhatalmak szembefordultak Magyarországgal.⁶³ A „kard háborúja” a központi hatalmak vereségével záruló első világháborút takarta. Az azóta tartó „béke háborújában” a magyarság teljesen magára maradt.⁶⁴ 1921 júliusában Nyugat-Magyarország kikényszerített átadását az egész trianoni békeokmány legfájóbb, legvérlázítóbb pontjának titulálták, hosszasan keseregve azon az igazságtalanságon, hogy egy másik vesztes ország, Ausztria is területet kap Magyarországtól.⁶⁵

1921 őszén a magyarság összetartozásának hangoztatása kiemelt jelentőséget kapott a *Pesti Napló* hasábjain is. A Sopron környéki referendum mozgósította a magyar sajtót. Rövid időre Nyugat-Magyarország a trianoni békével szembeni ellenállás szimbólumává vált. A népszavazást nemcsak lehetőségnek tekintették Sopron és környékének visszaszerzésére, hanem a revíziós törekvések első eredményeként ünnepelték, hangsúlyozva, „hogy kiindulópontja lesz annak a folyamatnak, mely a világ lelkiismeretét van hivatva felébreszteni”.⁶⁶

Propagandatevékenységet bemutató írások

A magyar és az osztrák propagandatevékenység végigkísérte a nyugat-magyarországi határ kérdését, ugyanakkor az országos terjesztésű sajtó ritkán tudósított róla. Hallgatott többek között arról is, hogy területátadás mellett állást foglaló demonstrációkat sokszor a helyi karhatalom kergette szét, és a csatlakozás melletti helyi propagandát cenzúra alá vonták.⁶⁷ A vélt vagy valós osztrák agitációt leleplező írások jellemzően valamely más érvehhez kapcsolódtak, leggyakrabban ideológiai, ritkábban gazdasági színezetet kaptak.

A Tanácsköztársaság hónapjaiban a *Népszava* szerint az „imperialista”, területszerző ausztriai propaganda akadályozása volt a fő célkitűzés. A *Pesti Napló* érvelése gyakran ellentmondásos volt, míg Ausztria területi igényét nemritkán illette

63 Ezzel elhallgatva a mindenkori magyar kormányzatok nemzetiségi politikájának szerepét a szeparációs törekvések megjelenésében.

64 Osztrák álnokság és entente erőszak. Nagy tiltakozó gyűlés Nyugatmagyarország elszakítása ellen. In: *Pesti Napló*, 1921. január 13. 2.

65 Bánffy külügyminiszter a kiscgazdapártban. Tájékoztató a külpolitikai helyzetről. In: *Pesti Napló*, 1921. július 29.

66 Sopron magyar marad. In: *Pesti Napló*, 1921. december 15. 4.

67 Murber, 2019. 201.

imperialista jelzővel, azonban 1919 őszétől egyre gyakrabban vádolták Ausztriát – megalapozatlanul – bolsevizmussal. Egyre gyakrabban számolt be az újság osztrák kommunista propagandáról, ez a fajta Ausztria-ellenesség különösen a Sopron környéki népszavazás előtt erősödött fel. A területátadás közeledtével az Ausztria-ellenes érvek nagynémet kontextusba kerültek. A lap szerint a soproni németiség lapja, az *Ödenburger Zeitung* veszélyezteti a magyar állami egységet.⁶⁸ A magyar sajtóban mindvégig Bécs volt az ellenséges agitáció központja. A magyar újságok hasábjain az egykori császárvárost kezdetben imperialista, majd 1919 őszétől bolsevik és antiszemita vádakkal illették.

A gazdasági propagandát bemutató cikkek a soproni népszavazás előtti időszakban voltak meghatározók. A munkások körében a magasabb osztrák fizetést tartották a legcsábítóbb érvnek.⁶⁹ A *Pesti Napló* azonban nem tartotta – tévesen – a helyiek gazdasági kapcsolatait fontosnak a referendum kimenetele szempontjából, egyszerűen a magyarság nemzeti összetartozását hangoztatta a lakosság lojalitásával kapcsolatban,⁷⁰ „mely a hitvallás szentségével nyilatkozik meg az ősi magyar haza mellett”.⁷¹ A népszavazást megelőző hetekben azonban Villáni Frigyes, a soproni székhelyű Szövetségi Tábornoki Bizottság magyar delegáltja aggódott a referendum kimenetelét illetően, ezért a soproni értelmiség hazafiasságára apellálva a népszavazási terület leszűkítésére törekedett.⁷²

Az integritás melletti, Ausztria-ellenes magyar agitációról lényegesen kevesebb információ jelent meg a lapokban, pedig azt már korán szervezni kezdték. Az Országos Propaganda Bizottság, a Területvédő Liga már 1918 őszén megalakult.⁷³ A *Pesti Napló* ekkor intenzív osztrák propagandatevékenységről és élénk fegyvercsempészeiről számolt be,⁷⁴ amiről a helyi hatóságok a magyar minisztertanácsnak is beszámoltak.⁷⁵ Csupán a *Pesti Napló* adott hírt a magyar politikusok 1918–1919-es nyugat-magyarországi látogatásairól, melyek során a németeknek adandó autonómia tervezetét népszerűsítették.⁷⁶ A magyar politikai elit prominens tagjai a későbbiekben is többször utaztak Nyugat-Magyarországra, köztük Horthy Miklós, Teleki Pál és Bethlen István is.

68 „A Németországhoz csatlakozás hívei gyakran gyűltek össze ülésekre Sopronban az *Ödenburger Zeitung* szerkesztőségében, ahol a Nyugatmagyarországon folytatandó nagynémet propagandáról értekeztek.” Pángermán agitáció Sopronban. In: *Pesti Napló*, 1921. augusztus 5. 1.

69 Sopron készül a népszavazásra – A város és környéke rendületlenül kitart Magyarország mellett. In: *Pesti Napló*, 1921. november 9. 1.

70 „...a soproniak teljesíteni fogják kötelességüket. Ha nem ezer esztendő vérvörössége szorítaná őket karjainkba, az a látvány, ami a Lajtán túl tárul eléjük, bőségesen elég ahhoz, hogy az Ausztria felé erőszakosan kivágott ajtót örökre befalazzák maguk mögött.” A félholt ne maradjon otthon... In: *Pesti Napló*, 1921. november 8. 1.

71 December 14-ike csak Sopron magyarsága mellett dönthet. In: *Pesti Napló*, 1921. december 11. 8.

72 Villani, 1923. 14–15.

73 Hatos, 2018. 288.

74 Egy százados fegyvercsempészése Nyugatmagyarországba. Az osztrák-német köztársaság teljes elégtételt szolgáltat a magyar népköztársaságnak a magyarellenes agitációért. In: *Pesti Napló*, 1918. december 28. 2.

75 Murber, 2021a 29.

76 Osztrák agent provocateurök Nyugat-Magyarországon. In: *Pesti Napló*, 1919. március 13. 2.

Annak ellenére, hogy Burgenland vonatkozásában mindkét érintett fél mozgósította propagandagépezetét, az országos napilapokban ritkán számoltak be erről. Az agitációval kapcsolatos érvek nem önállóan jelentek meg, szöveggörnyezetük jellemzően ideológiai és gazdasági tényezőkhöz kötődött, gyakoriak voltak az egymásnak ellentmondó nyilatkozatok is.

Összegzés

Nyugat-Magyarország sorsa mind az első világháborút lezáró békefeltételek vonatkozásában, mind Ausztria és Magyarország viszonyában másodlagos szerepet kapott. A magyar sajtó a kérdéskört csupán 1921 augusztusától, a bonyodalmakkal járó átadás heteitől kezelte kiemelt témaként. A Nyugat-Magyarország megtartása melletti érvelést a bal- és a jobboldali napilapokban egyaránt a nemzeti önrendelkezés dominálta, függetlenül annak képlékeny jelentésétől. A nemzeti önrendelkezést változó tartalommal töltötték meg, annak elfogadását tekintve egységes volt a vizsgált *Népszava* és *Pesti Napló*. Eleinte a német nemzetiség autonómiájának biztosítását jelentette, majd az osztrák békefeltételek megismerését követően a fogalmat ideológiai töltettel átértelmezték. Az osztrák békeszerződés aláírását követően a keresztény-konzervatív sajtóban a népszavazás köré épültek az önrendelkezést szorgalmazó megfogalmazások.

A két napilap esetében a többi érvcsoport szempontjából már jóval nagyobb különbségek rajzolódtak ki, aminek háttérében elsősorban a lapoknak a hatalomhoz való viszonya, másodsorban azok eltérő világnézete áll. Mindez ideológiai vonatkozásban volt a leglátványosabb, az antiimperialista és antikommunista érvek megjelenése és gyakorisága a politikai-hatalmi változásokat követte. A *Pesti Napló* részletesebben értekezett a nyugat-magyarországi kérdést érintő gazdasági szempontokról, és azzal érvelt a terület megtartása mellett, hogy Ausztria gazdasági nehézségei miatt nem tudja biztosítani a térség ellátását. A történelmi érvek a trianoni békeszerződés aláírása után kaptak jelentősebb szerepet, jellemzően az összmagyarság összetartozását hangsúlyozva. Rendszerint a nemzeti önrendelkezésre és a gazdasági szempontokra épült az osztrák propaganda bemutatása és lejáratása. A magyar sajtó a soproni népszavazás vonatkozásában jellemzően túlbecsülte a lakosság nemzeti identitáson alapuló lojalitását, és nem hangsúlyozta a térség gazdasági összefonódásának jelentőségét sem, ami pedig a valóságban döntőnek bizonyult.

Forrás- és irodalomjegyzék

1. Kiadatlan források lelőhelye

MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (Bp.)

Miniszterelnökségi Levéltár – Minisztertanácsi jegyzőkönyvek 1867–1944

2. Kiadott források és szakirodalom

Az 1920. évi népszámlálás

1923 Az 1920. évi népszámlálás. 1. rész. A népesség főbb demográfiai adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Bp., 1923. (Magyar Statisztikai Közlemények, új sorozat, 69.)

Botlik

2008 Botlik József: *Nyugat-Magyarország sorsa 1918–1921*. Vasszilvágy, 2008.

Buzinkay

2016 Buzinkay Géza: *A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig*. Bp., 2016.

Fogarassy

1993 Fogarassy László: Tervek Nyugat-Magyarország osztrák annexiójának meggátlására a Bethlen-kormány hivatalba lépéséig. In: *Soproni Szemle*, 47. (1993) 4. sz. 322–328.

1994 Fogarassy László: Védelmi előkészületek Ausztriával szemben gróf Bethlen István kormányának hivatalba lépése után. In: *Soproni Szemle*, 48. (1994) 3. sz. 307–312.

Haslinger

2000 Haslinger, Peter: A regionális identitás kialakításának egy esete. Burgenland 1921–1938. In: *Regio. Kisebbség, Politika, Társadalom*, 11. (2000) 4. sz. 67–92.

Hatos

2018 Hatos Pál: *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és az őszirózsás forradalom története*. Bp., 2018.

Jankó

2021 Jankó Ferenc: *Burgenland földrajzi felfedezése. Tudomány, geopolitika és identitás a két világháború között*. Bp., 2021.

Kalocsai

2020 Kalocsai Péter: A trianoni béke hatása Vas vármegye közlekedésére. In: *Közlekedés- és Technikatörténeti Szemle*, 3. (2020) 213–261.

Murber

2018 Murber Ibolya: Az osztrák és a magyar válságkezelés 1918–1920. Hasonlóságok és különbségek a közös birodalom összeomlását követően. In: *Századok*, 152. (2018) 6. sz. 1293–1320.

2019 Murber Ibolya: A burgenlandi impériumváltás 1918–1924. Kikényszerített identitásképzés és politikai erőszak. In: *Múltunk*, 64. (2019) 2. sz. 181–214.

2021a Murber Ibolya: *Nyugat-Magyarországtól Burgenlandig, 1918–1924. Határtörténetek az első világháború után*. Bp., 2021.

2021b Murber, Ibolya: *Zwischen Ver- und Entflechtungen. Eine Entstehungsgeschichte Deutsch-Westungarns und des Burgenlandes*. Wiesbaden, 2021.

Nagy

2019 Nagy Adrienn: A háterszág rejtőzködő gazdasági stratégiái az első világháborúban. Csempészet az osztrák–magyar határ menti Vas vármegyében. In: *Múltunk*, 64. (2019) 4. sz. 164–199.

2022 Nagy Adrienn: A nyugat-magyarországi lakosság mindennapjai a csempészet árnyékában. In: *A Different Look at Trianon. Discourse, Culture, History. Inne Trianon. Diskurs, kultura, historia*. Eds.: Kaczmarek, Karolina – Kornatowski, Paweł – Lewandowski, Marcin – Piotrowiak-Junkiart, Kinga. Poznań, 2022. 117–129.

Ormos

1990 Ormos Mária: *Civitas fidelissima. Népszavazás Sopronban 1921*. Győr, 1990.

Romsics

2020 Romsics Ignác: *A trianoni békeszerződés*. Bp., 2020.

Soós

1962 Soós Katalin: *A nyugat-magyarországi kérdés (1918–1919)*. Bp., 1962.

1971 Soós Katalin: *Burgenland az európai politikában 1918–1921*. Bp., 1971.

Suba

1996 Suba János: A magyar–osztrák határ kitűzése és határokmányai. In: *„Magyarok maradtunk” 1921–1996. Konferencia a soproni népszavazásról (Sopron, 1996. december 12.)*. Szerk.: Turbuly Éva. Sopron, 1996. 71–82. (A Soproni Szemle kiadványai, új sorozat, 20.)

Tóth

2006 Tóth Imre: *A nyugat-magyarországi kérdés 1922–1939. Diplomácia és helyi politika a két világháború között*. Sopron, 2006. (Dissertationes Soproniensis, 2.)

2008 Tóth Imre: Identitás és regionalizmus. A regionális identitás egy esete (?): Nyugat-Magyarország. In: *Közép-Európai Közlemények*, 1. (2008) 1. sz. 99–105.

2020 Tóth Imre: *Két Anschluss között. Nyugat-Magyarország és Burgenland Wilsontól Hitlerig*. Pécs, 2020.

Ujváry

2021 Ujváry Gábor: *„Hűség városa, légy hű öre önmagadnak.” Nyugat-Magyarország 1918–1921 közötti sorsa és a soproni népszavazáshoz vezető út*. Sopron, 2021.

Villani

1923 Villani Frigyes: *Jelentés a soproni népszavazásról és a magyar–osztrák határ megállapításáról*. Sopron, 1923.

Zsiga

1991 Zsiga Tibor: *Burgenland vagy Nyugat-Magyarország? Burgenland oder Westungarn?* Oberwart, 1991.

RICHÁRD AGG

ARGUMENTS FROM THE CONTEMPORARY HUNGARIAN PRESS REGARDING KEEPING WEST HUNGARY

The affiliation of the west-landed counties of the Hungarian Kingdom wasn't the most important part neither of the conversations between Austria and Hungary, nor the decisions concerning Hungary of the Paris Peace Conference. The population of the border region was moved rather by their economic interests than the national identity. This essay is about the arguments in the Hungarian nationwide press between 1918 and 1921, which stand for keeping the traditional Austrian–Hungarian border. The study emphasizes comparison of two newspapers, the conservative *Pesti Napló* and the social democratic *Népszava*. The analysis of the discourses is based on five categories: the principle of 'national self-determination', economic questions, ideological differences, the historical togetherness of the Hungarians and the propaganda articles. The statements of the press were depended on the worldview of the governments, which determined the nature of the arguments.

CONTENTS

The Dimensions of a Change of Border: The Austro–Hungarian Border Region a Hundred Years Ago (Ibolya Murber)	175
--	-----

Studies

Tamás Székely: The Calm before the Storm? Western Hungary in the Era of Dualism	185
Ibolya Murber: Economic Aspects of the Austro–Hungarian Border Dispute after the World War I	207
Adrienn Nagy: Black Marketers in the Black Night: Everyday Life of Smugglers in the Western Border Region, 1918–1922	225
Péter Kalocsai: Changes of the Transport Network in West Hungary Caused by the Treaty of Trianon	241
Balázs Bakó: The Impact of the Peace of Trianon on Catholic Church Government in Western Transdanubia	269
Richárd Agg: Arguments from the Contemporary Hungarian Press Regarding Keeping West Hungary	285
Ferenc Jankó: Seahorse and Wasp-Waist: Mapped Geography of Burgenland	301
László Dávid Törő: Border City in a Contested Territory: Historical Controversies about Sopron (Ödenburg) between the Two World Wars	325
Imre Tóth: Myth and Reality: Sopron’s Loyalty in the 20 th Century Memory of Politics	345

Book Reviews

Everyday Life in the Shadow of Border Disputes (Zsolt Horváth N.)	361
A New Border at the Feet of the Central Eastern Alps (Tamás Révész)	364
To Create and to Learn: The Beginnings of the Geography of Burgenland (Bálint Szabó)	367

Ára: 800 Ft
Előfizetőknek: 600 Ft

TERJESZTI A MAGYAR POSTA

Előfizethető személyesen a postahelyeken és a kézbesítőknél,
vagy a Központi Hírlap Iroda zöldszámán: 06-80/444-444,
e-mailen: hirlapelofizetes@posta.hu, faxon: 1-303-3440,
vagy levélben a Magyar Posta Zrt. Központi Hírlap Iroda,
Budapest 1008 címen.

Számonként megvásárolható a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézetében
(1097 Budapest, Tóth Kálmán utca 4.,
telefon: 224-6700/4624, 4626 mellék), illetve a Penna Bölcsész Könyvesboltban
(1053 Budapest, Magyar utca 40., telefon: 06 30/203-1769).

A Világtörténet 2022-es évfolyamának megjelentetését
a Magyar Tudományos Akadémia, a Nemzeti Kulturális Alap és az ELKH Titkársága támogatja

nka
Nemzeti Kulturális Alap

ELKH | Eötvös Loránd
Kutatói Hálózat